

Единадесети конгрес на Международната асоциация за изучаване на средновековната и съвременна керамика в Средиземноморието

Евелина Тодорова ^a

^a Секция за Средновековна археология, Национален археологически институт с музей, Българска академия на науките, ул. Съборна 2, София 1000, България; evatorova@mail.bg

Eleventh Congress AIECM3 on Medieval and Modern Period Mediterranean Ceramics

Evelina Todorova ^a

^a Department of Medieval Archaeology, National Institute of Archaeology with Museum, Bulgarian Academy of Sciences, 2 Saborna Str., 1000 Sofia, Bulgaria; evatorova@mail.bg

От 19 до 24 октомври 2015 г. в Анталия, Турция се състоя единадесетия международен конгрес посветен на проблемите на средновековната и съвременна керамика от Средиземноморския свят.

Главен инициатор и организатор на събитието е Международната асоциация за изучаване на средновековната и съвременна керамика в Средиземноморието (AIECM3), чието седалище се намира в Екс ан Прованс, Франция. През 1978 г. във Валбон, Франция Университетът в Екс ан Прованс и Националният център за научни изследвания (CNRS) провеждат среща на специалистите по средновековна керамика от Западното Средиземноморие, в резултат на която възниква и идеята за създаване на асоциацията. Последвалите научни семинари (Тоledo – 1981 г., Сиена-Фаенца – 1984 г., Лисабон – 1987 г., Рабат – 1991 г.) отново фокусират вниманието си върху материалите от Западното Средиземноморие. През 1995 г. обект на изследване става Източното Средиземноморие, а от 2012 г. към тематичния обхват е добавена и съвременната керамика. Тенденцията е да се увеличава броят на учените от различни държави, участващи в провеждащите се на приблизително всеки 3 години конгреси по темата. Отделно Асоциацията организира ежегодни кръгли маси и семинари по конкретни теми.

От турска страна съорганизатор на XI^{то} издание на Конгреса бе Изследователският център „Вехби Коч“ в Анкара (ВЕКАМ) към Университета Коч, а заседанията се проведоха в сградата на Изследователския институт по средиземноморски цивилизации „Суна-Инан Кърач“ (АКМЕД). Целта на конгреса бе да се акцентира върху резултатите от проучванията на Източното Средиземноморие и Анатолия през последните години. Бяха заявени 80 доклада и 63 постера от общо 242 учени от 19 държави (Франция, Испания, Италия, Турция, Португалия, Гърция, Русия, Украйна, България, Белгия, Великобритания, Германия, Унгария, Холандия, САЩ, Мароко,

Израел, Албания, Армения), които бяха разпределени тематично в следните 6 категории: керамика от корабокрушения и подводни проучвания; архитектурна керамика; пещи, ателиета и производство; керамика от Анатолия (от византийския и османския период); внос/износ; нови открития. Работни езици на конгреса бяха английският, френският, италианският и турският, като бе осигурен симултанен превод на турски и английски език. Дискусиите към докладите бяха организирани след края на всяка сесия. От българска страна участие в конгреса взеха: Методи Даскалов и Евелина Тодорова (НАИМ-БАН) с доклад, засягащ производствените съоръжения за сграфито и кухненска керамика от края на XIV – началото на XV в. от Китен; Галина Грозданова (НАИМ-БАН) с доклад, посветен на керамиката от „Тъмните векове“ от селището край Капитан Андреево; Мария Манолова-Войкова (РИМ-Варна), която представи вносната византийска керамика от българското западночерноморско крайбрежие; Румяна Колева (СУ „Св. Кл. Охридски“), участник в постерната сесия с керамиката от средновизантийския период от селището при Златна Ливада. Трябва да се отбележи, че до момента, с изключение на Александър Минчев (1999 г.) и на автора (2012 г.), не е имало представители от България в нито едно от изданията на конгреса. Надяваме се в бъдеще този пропуск да бъде поправен.

Първият ден на конгреса бе открит с приветствени речи от организаторите на събитието – Кайхан Дьортлюк (директор на AKMED), Фелиз Йенишехирлиоглу (директор на VEKAM) и Сауро Геличи (президент на AIECM3). Те бяха последвани от изключително интересния встъпителен доклад на Съръ Чьолмекчи и Емре Йонджу, част от екипа на Истанбулския археологически музей. Те представиха най-новите резултати от провеждащите се над 10 години разкопки на Теодосиевото пристанище в Истанбул, в рамките на проекта за изграждане на метро, свързващо европейската с азиатската част на града. Присъстващите имаха възможността да видят товара на един от потъналите късноантични кораби, както и да се запознаят с останките от най-ранния период на заселване на това място – неолита.

Първата редовна сесия бе председателствана от Н. Гюнсенин. На нея изследователите от Португалия, Испания и Гърция запознаха аудиторията със съдовете от подводните проучвания край бреговете на Аликанте и от потъналите кораби Ангра В и D, Кавалиани и Глафки. Сходството на част от материалите (Incised sgraffito, Slip painted ware, амфори) от последните два с материали от други вече известни потънали кораби от същия период (Пелагонес, Кастелоризо, Скопелос, Адрасан, Силифке), дава възможност за детайлно възстановяване на един от основните морски пътища, свързващи южния бряг на Мала Азия със северноегейското крайбрежие и Константинопол в края на XII – началото на XIII в. Фокусът на втората сесия бе изместен към строителната керамика и керамиката, служеща за целите на архитектурната декорация в Западното Средиземноморие (Италия, Франция, Испания). Денят завърши с представяне на част от постерите, последвано от коктейл за „добре дошли“ от страна на организаторите.

Четири сесии през втория ден бяха посветени на производствените съоръжения, ателиетата и производството на керамика, както и на материалите от Анатолия. Докладите бяха обособени на териториален принцип. Тези от Западното Средиземноморие бяха отделени в две самостоятелни сесии, като при тях се наблюдаваше по-голямо тематично и хронологическо разнообразие. Докладите, засягащи Източното Средиземноморие, бяха много интересни и повечето засягаха византийската сграфито керамика. Вероник Франсоа изтъкна, че въведеният от Артър Мегау през 1975 г.

термин *Aegean ware* вече не е адекватен и има нужда от осъвременяване, тъй като днес с него се означава една доста голяма и вече нехомогенна група керамика с различен произход. Йона Ваксман представи резултатите от химическия анализ на глините на различни видове византийска глазирана керамика и амфори от множество обекти от източносредиземноморския басейн, които позволяват идентифицирането на потенциални производствени центрове. Не много успешен бе докладът на турската колега Мурадией Йозташкън по отношение на терминологията на византийските керамични форми. Той нямаше приносен елемент, а преразказваше добре познатата на всички специалисти в областта на византийската керамика книга на Хараламбос Бакирдзис от 1989 г. През този ден бе изнесен и докладът на Методи Даскалов и автора на настоящия отзив. Денят отново завърши с постерна сесия.

През третия конгресен ден за всички участници бе организирана екскурзия до Археологическия музей и византийската и селджукска крепост в гр. Алания.

Презентациите от четвъртия ден бяха изцяло посветени на средновековната керамика от Мала Азия. Като свежи акценти могат да се отбележат няколко доклада. Астик Бабаджанян за пръв път представи пред толкова широка международна аудитория неподозирани дълбини на глазираната керамика от Армения. На Севим Чизер и Дикле Йоней дължим един блестящ пример на експериментална археология в действие. Те ни запознаха със съществуващата и до днес традиция жените в Анатолия да изработват перфектни глинени съдове без да употребяват гърнчарско колело и специализирани пещи.

На сутринта на следващия ден бе организирано посещение на археологическия музей в Анталия, който макар да не може да се похвали с богата колекция от византийска керамика, смая всички участници с неповторимите си мраморни скулптури и каменна пластика от разкопките на античния Перге, както и с богатите си експонати от вековете преди новата ера и римската епоха. Следобедните сесии, посветени на вносната и износната керамика, имаха за отправна точка Италианското крайбрежие, след което, с доклада на Мария Манолова-Войкова, успяха да насочат морския трафик към западния, южния (Синопе) и северния (Азак) бряг на Черно море. Твърдението на руските колеги Сергей Бочаров, Никита Юдин и Андрей Масловки, че имитация на амфори тип Гюнсенин IV са произвеждани на място в Азак предизвика бурна дискусия, тъй като докладващите не представиха никакви убедителни доказателства за наличието на такъв род производство. Тежестта на Испания и Португалия в международния обмен на стоки се усети по време на двете следобедни сесии.

Главната тема на последния конгресен ден бяха новите открития. В първата сесия бяха групирани докладите от Турция и Северното Черноморие, като преобладаваха тези, засягащи османската глазирана керамика от Изник и Кютахя. Балканите и Континентална Гърция бяха обект на изследване на втората сесия, където керамичният комплекс от Капитан Андреево, представен от колежата Галина Грозданова бе удостоен с повишено внимание. Ефи Атанасопулос демонстрира един изключително полезен метод за 3D документиране на керамика, който тя и колегите ѝ използват при разкопките в Немеа. Двете следобедни сесии бяха посветени на новите открития от периода IX – XX в. от Италия, Франция и Испания.

В края на шестия ден се състоя заседание на членовете на АИЕСМЗ, по време на което трябваше да бъдат избрани отговорниците на националните и тематични комитети на Асоциацията. Липсата на нови кандидати, които да оглавят комитетите на Португалия, Испания, Франция, Италия, Магреб, Близкия Изток и Османския свят,

доведе до препотвърждаване на старите им отговорници. Битка се разгоря единствено за оглавяване на комитета за Византийския свят между досегашния отговорник Платон Петридис (Национален и Каподистрийски университет, Атина) и Наталия Пулу-Пападимитриу (Аристотелов университет, Солун). След проведеното гласуване Платон Петридис спечели убедително с 23 срещу 10 гласа. Победата му даде възможност при обсъждане на мястото за провеждане на следващия конгрес да предложи Атина. Предложението бе прието единодушно от всички членове на Асоциацията.

В заключение трябва да се отбележи, че организацията на конгреса беше на изключително високо ниво, не само откъм техническа обезпеченост. Часовете за начало и край на сесиите, както и продължителността на почивките, се спазваха стриктно. Разместванията в програмата поради отпадане на доклади бяха минимални и не причиняваха драстични промени в тематичната организация на сесиите. Лошо впечатление правеха единствено турските колеги, които не владееха достатъчно добре чужди езици и при провеждането на дискусиите след сесиите не можеха адекватно да отговорят на задаваните въпроси от аудиторията, въпреки наличието на добър симултанен превод. По същия начин може да се отбележи, че докладите, засягащи Западното Средиземноморие, бяха изнесени на италиански и испански, без докладващите предварително да са предоставили на организаторите пълен текст на презентацията си, който своевременно да бъде преведен и да бъде пуснат по техническите средства. Дискусиите след тези доклади също бяха на италиански и испански, което попречи на голяма част от участниците в конгреса да се включат в тях и отново затвърди съществуващото ясно разграничение между Западното и Източното Средиземноморие, вместо да ги обедини.